

ФІЛОСОФІЯ СЕРЕДНІХ ВІКІВ І ВІДРОДЖЕННЯ

- Основні ідеї християнського світогляду.
- Основні риси епохи Середньовіччя.
- Проблема періодизації і середньовічний спосіб філософствування.
- Джерела філософії Середньовіччя.
- Апологетика. Гностицизм.
- Патристика. Визрівання основної проблематики філософії Середньовіччя.
- Схоластика як завершення середньовічної філософії.
- Значення середньовічної філософії для філософії і культури.
- Основні риси філософії епохи Відродження.
- Романське і германське Відродження.

ОСНОВНІ ІДЕЇ ХРИСТИЯНСЬКОГО СВІТОГЛЯДУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

- **Ідея троїстості Бога як Творця, Спасителя і Святого Духа.**
- **Ідея свободи вибору Добра або зла.**
- **Ідея посмертної віддяки і Божественного милосердя.**
- **Ідея апокаліптичного завершення світової історії.**

ХАРАКТЕРНІ РИСИ ФІЛОСОФІЇ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

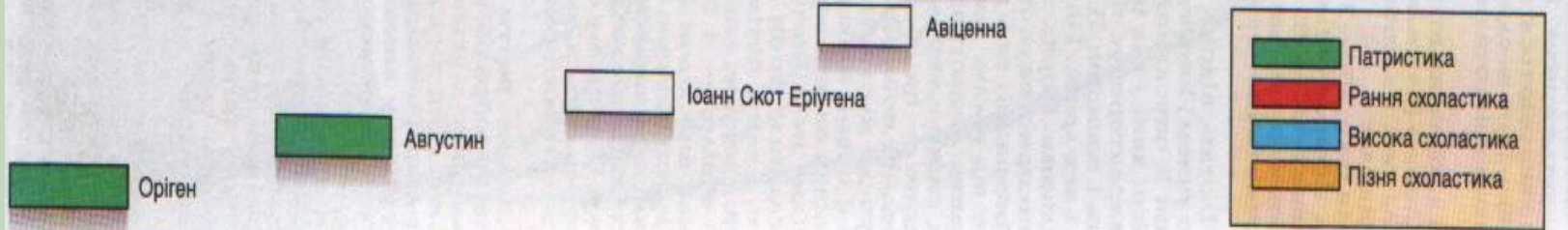
- **Теоцентризм – будь-яка проблема розглядається в контексті Бога**
- **Теодицея – вченн, що розв"язує протиріччя між ідеєю Бога і світового зла**
- **Телеологіям – принцип, відповідно до якого все у світі є доцільним**
- **Персоналізм – вчення про Бога як абсолютну особистість**

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ФІЛОСОФІЇ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ (2-ге ст. - 14-15 ст.)

- *Апологетика – період союзу між філософією і богоодкровенням*
- *Патристика – розробка зусиллями отців церкви християнського вчення*
- *Рання схоластика – суперечка про універсалії*
- *Висока схоластика – поєднання аристотелізму і християнської*
- *філософії*
- *Пізня схоластика – філософська і релігійна істини мають різне застосування*

Час заснування:
 ● до 12-го ст.
 ● у 13-му ст.
 ● у 14-му ст.

Університети в епоху середньовіччя

Святе Письмо

Філософські
впливи:
Платонізм
Стоїцизм

Філон
Александрійський
Неоплатонізм

Апологети:
Юстин
(бл. 100—165)
Тертулліан
(бл. 160—220)

Александрійська
школа:
Климент
Александрійський
(бл. 145—215)
Оріген
(185—253)

Каппадокійці:
Григорій Назіанзін
(329—390)
Василій Великий
(330—379)
Григорій Нисський
(335—394)

Псевдо-Діонісій
Ареопагіт
(бл. 500)
Іоанн
Дамаскин
(бл. 680—750)

Нападки
нехристиян

Боротьба проти єресей і схизм всередині християнства

Групи, з якими
велася боротьба:

Маркіоніти
Аріани
Донатисти
Несторіани
Монофізити
Пелагіани

Спірні теми:

Гнозис; Канон біблійний
Богорівність Сина
Вчення про таїнства
1 чи 2 природи в Христі
Вчення про благодать

МЕТОД ЕКЗЕГЕЗИ

- **Нижчий ступінь** - семантичний або етимологічний аналіз, тобто аналіз слів, з яких складається текст
- **Вищий ступінь** - концептуальний аналіз, де предметом тлумачення є не слова, а думка тексту, що коментується
- **Найвищий ступінь** - системно-творчий ступінь, коли вибрані місця тексту стають тільки приводом для розвитку автором власних філософських ідей і побудов

■ ГНОСТИЦИЗМ

- *Гностицизм* - релігійно-філософське вчення, що поєднувало елементи християнства, іудаїзму, античного язичництва, а також вавилонських, перських, єгипетських, індійських філософських уявлень.
- *Завдання* - спокута, досягнення порятунку, прагнення звільнитись від кайданів матеріального світу

■ ВЧЕННЯ ПРО ЛОГОС ФІЛОНА АЛЕКСАНДРІЙСЬКОГО

- **Значення, що витікають з античної філософії**
- **Значення, виведені з Біблії**
- **Смисли, надані вченню самим Філоном**

ПАТРИСТИКА

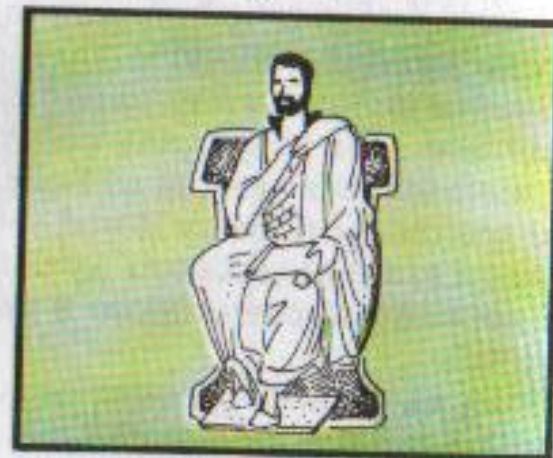
- ***Епоха патристики*** - це епоха релігійно-філософських доктрин так званих отців церкви, час утвердження догматів християнського віровчення і основних мотивів середньовічної філософії.
-
- **Августин Аврелій (Блаженний)** – автор основ християнської філософії, філософських творів „Сповідь” (вчення про пам’ять, роздуми про пізнання, про свідомість, про час, про самопізнання, про істину, про ідеї,, про любов, про свободу, про „град земний” і „град небесний”), „ Про царство Боже” (вчення про теологію історії).

Царство Боже

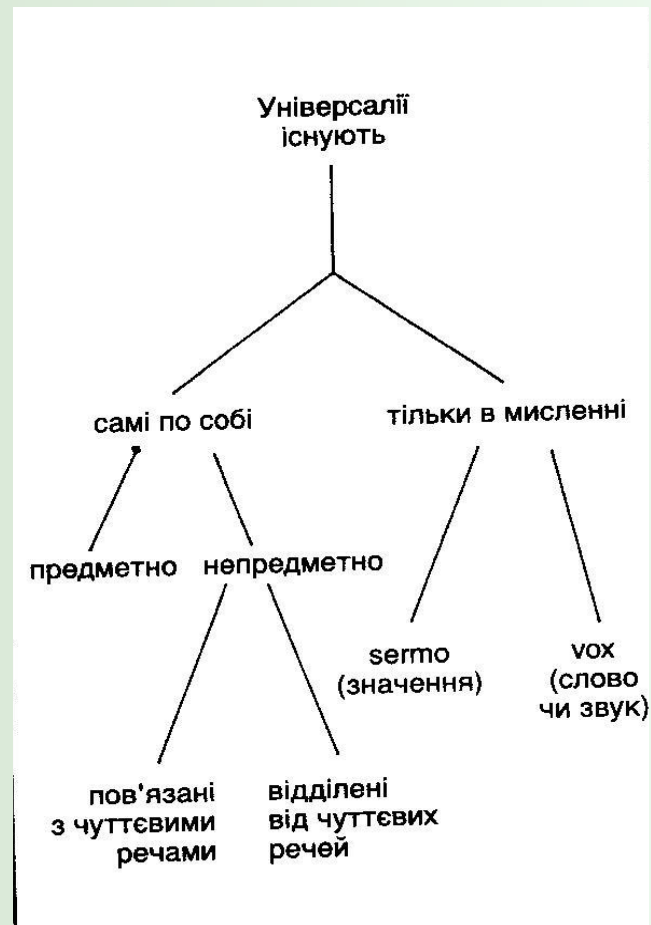
Царство земне

Кінець часів

ПРОБЛЕМА УНІВЕРСАЛІЙ У СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ

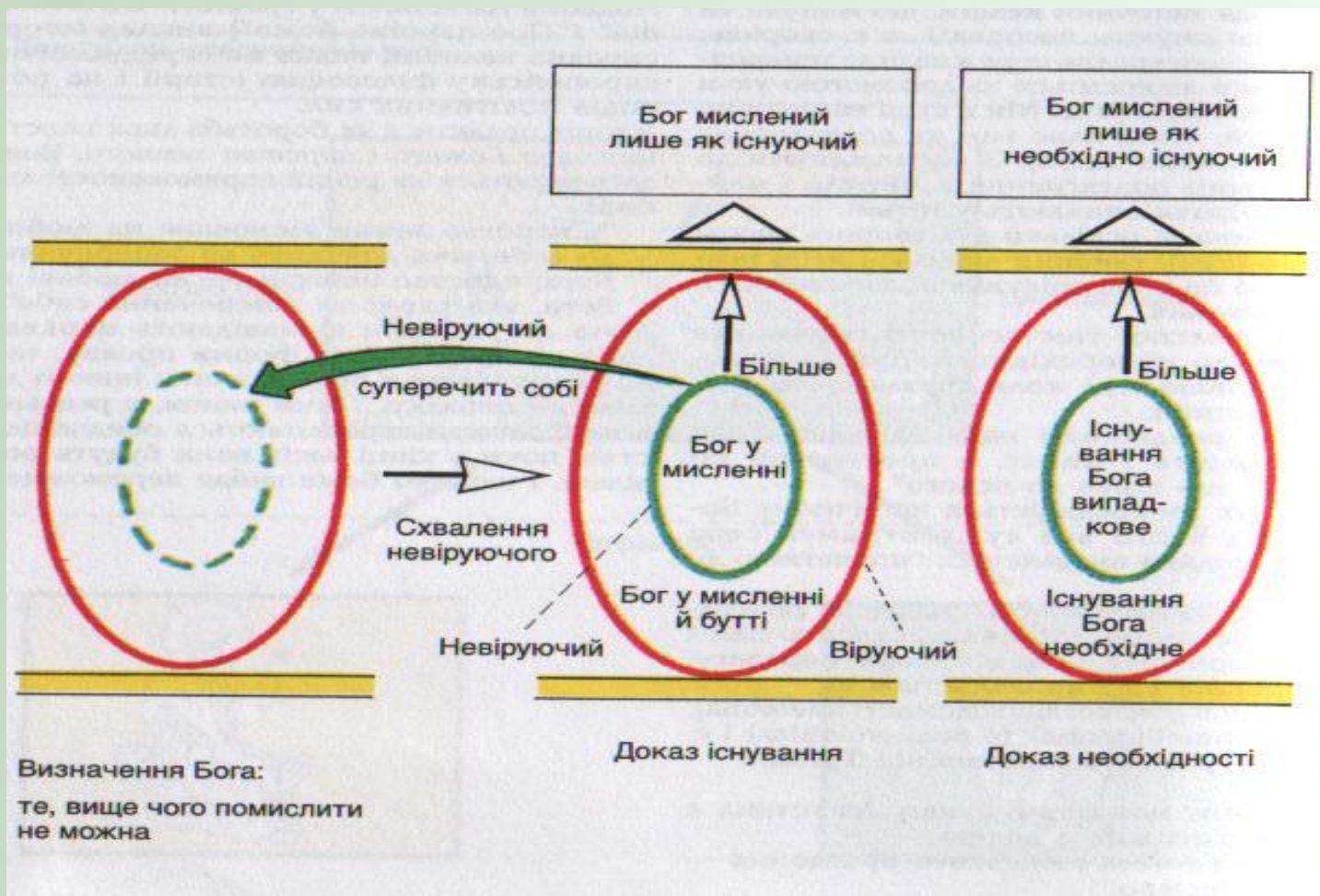
- **Універсалії** – загальні родові поняття
- **Реалісти** – вважають, що загальні поняття не менш реальні, як як усі одиничні речі (Еріугена, Ансельм Кентерберійський, Фрмв Аквінський)
- **Номіналісти** – вважають, що реально існують лише конкретні речі, а універсалії – лише в людській свідомості (Росцелін, Оккам)

РАННЯ СХОЛАСТИКА (Іоанн Скот Еріугена, „Про поділ природи“)

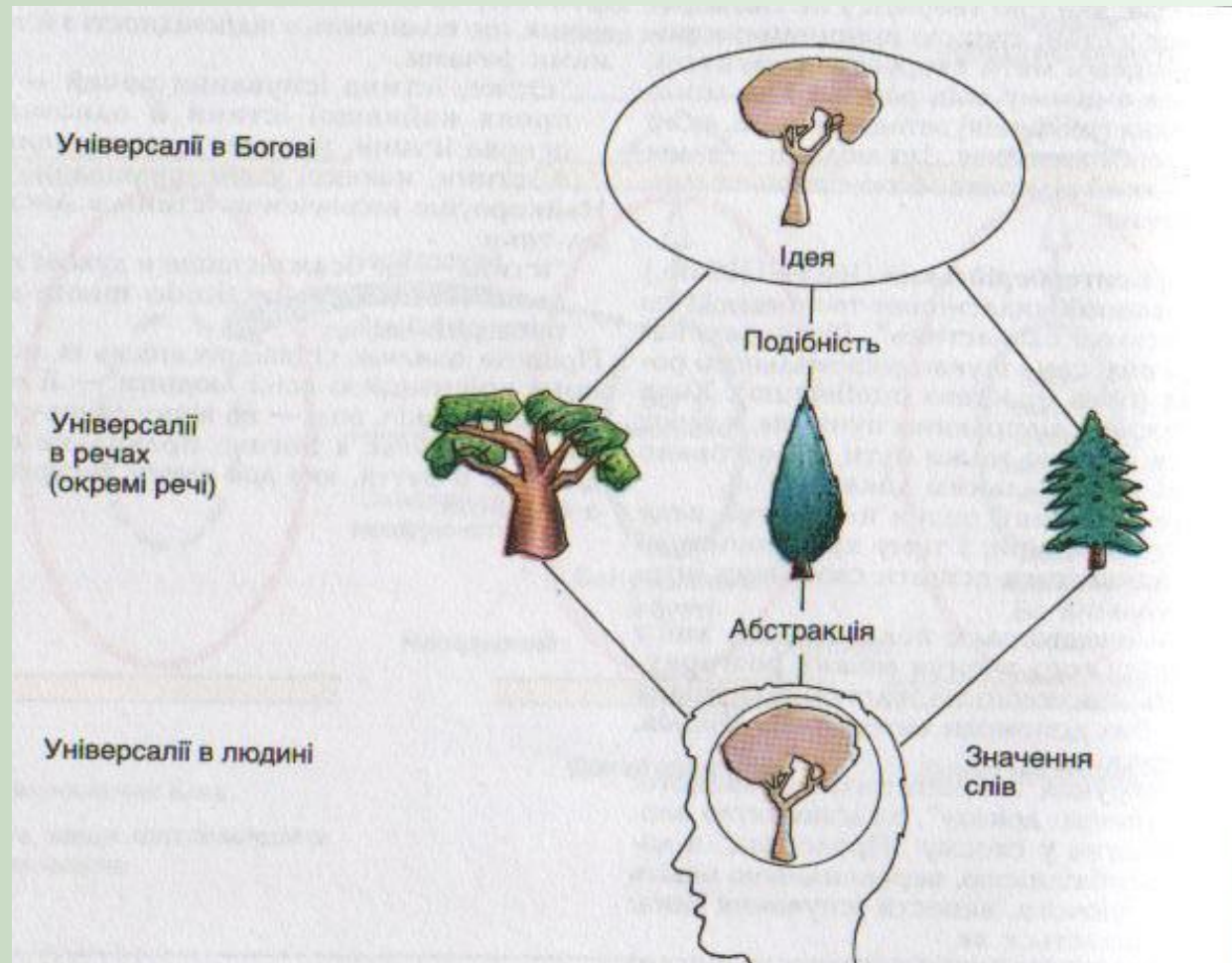
- - природа, яка творить і не є створена : Бог як творець
- - природа, яка створена і творить : божественні ідеї
- - природа, яка створена і не творить : індивідуальні речі (творіння)
- - природа, яка і не творить, і не створена: Бог у стані спокою припинив творити (кінцевої мети досягнуто)

АНСЕЛЬМ КЕНТЕРБЕРІЙСЬКИЙ („Діалог про істину“)

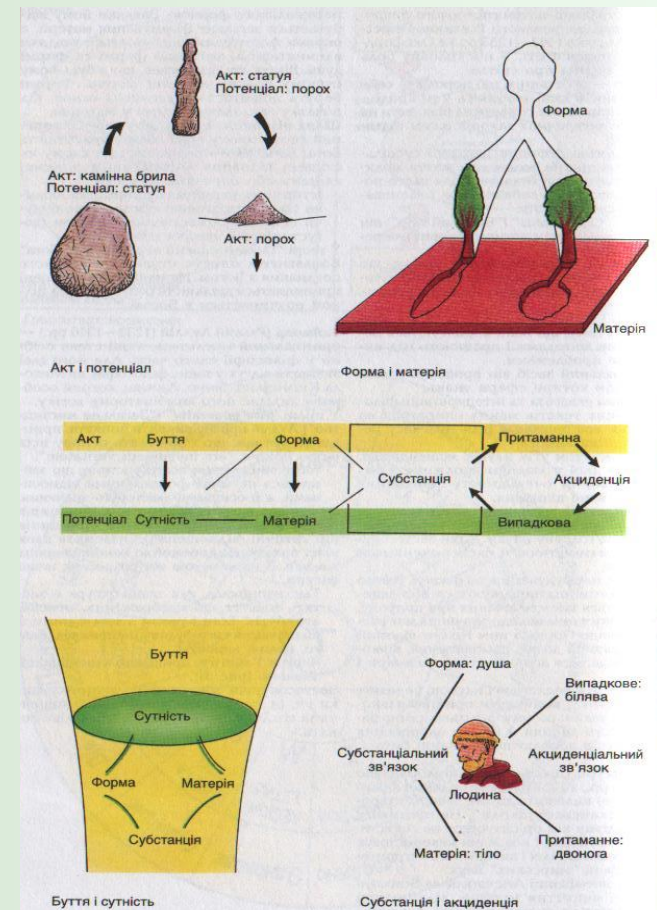

П"ЄР АБЕЛЯР (номіналізм – концептуалізм)

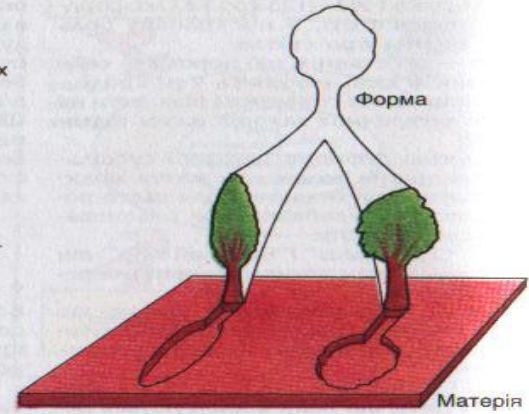
ВИСОКА СХОЛАСТИКА (ФОМА АКВІНСЬКИЙ - „Сума теології”, „Сума проти язичників”, „Питання”)

- віра і розум не можуть суперечити одне одному, бо обоє походять від Бога, хоча розрізняються методами;
- одкровення повідомляє людині істини, котрі є необхідними для спасіння, але завжди залишається простір для самостійного дослідження речей;
- Існує докорінна відмінність між дійсністю і можливістю;
- Істина – це відповідність речі й розуму

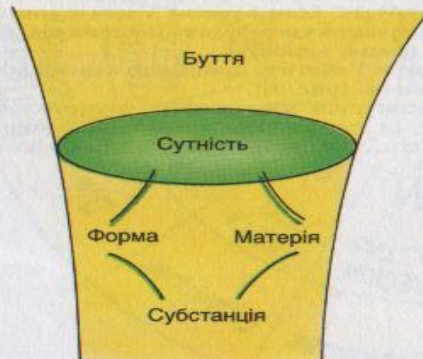
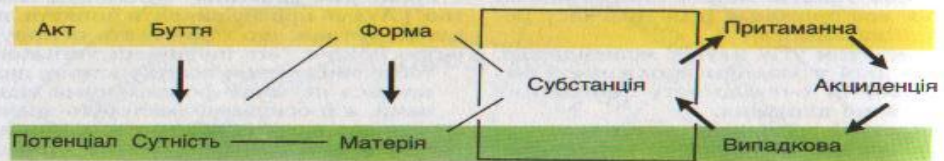

Акт і потенціал

Форма і матерія

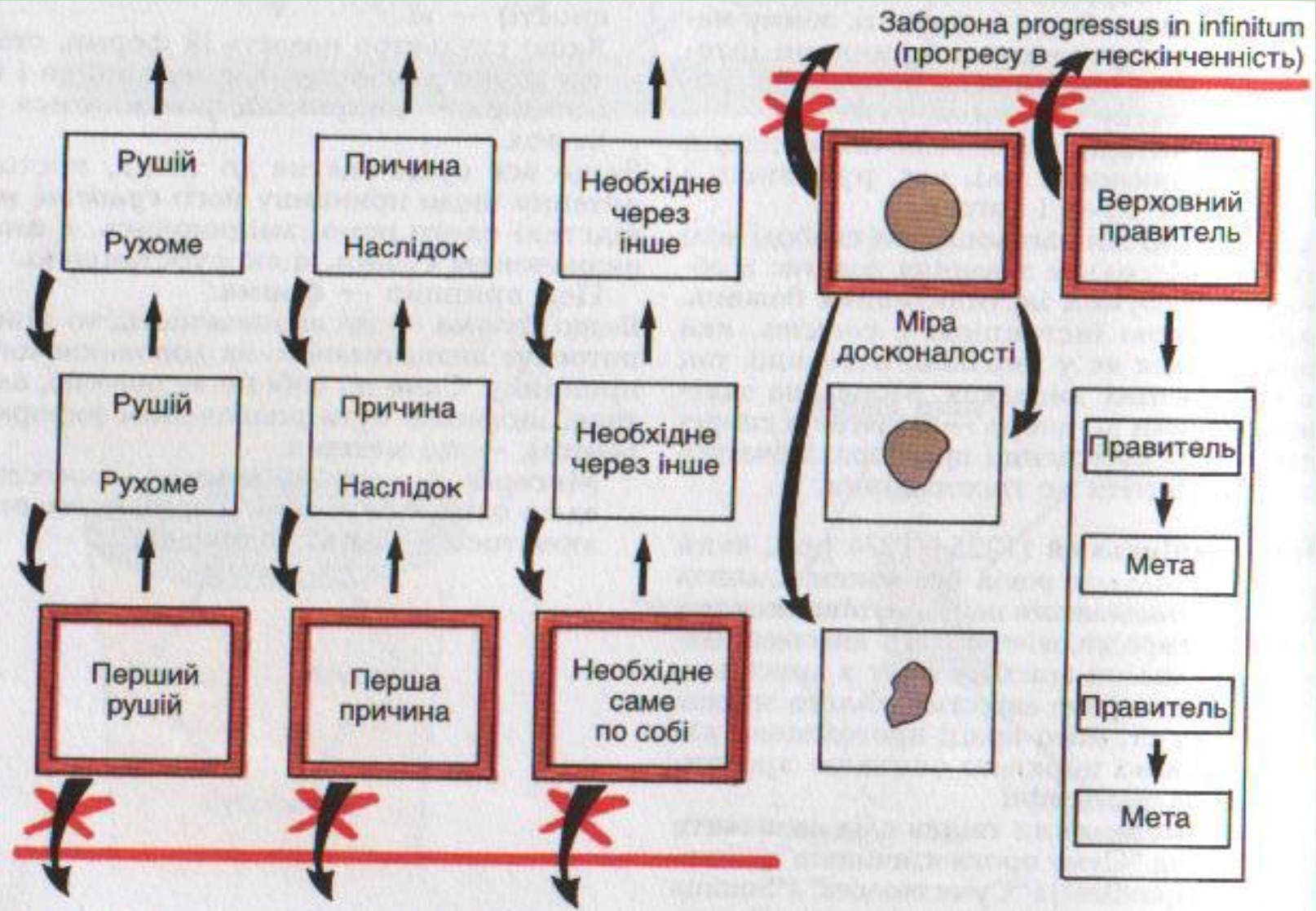

Буття і сутність

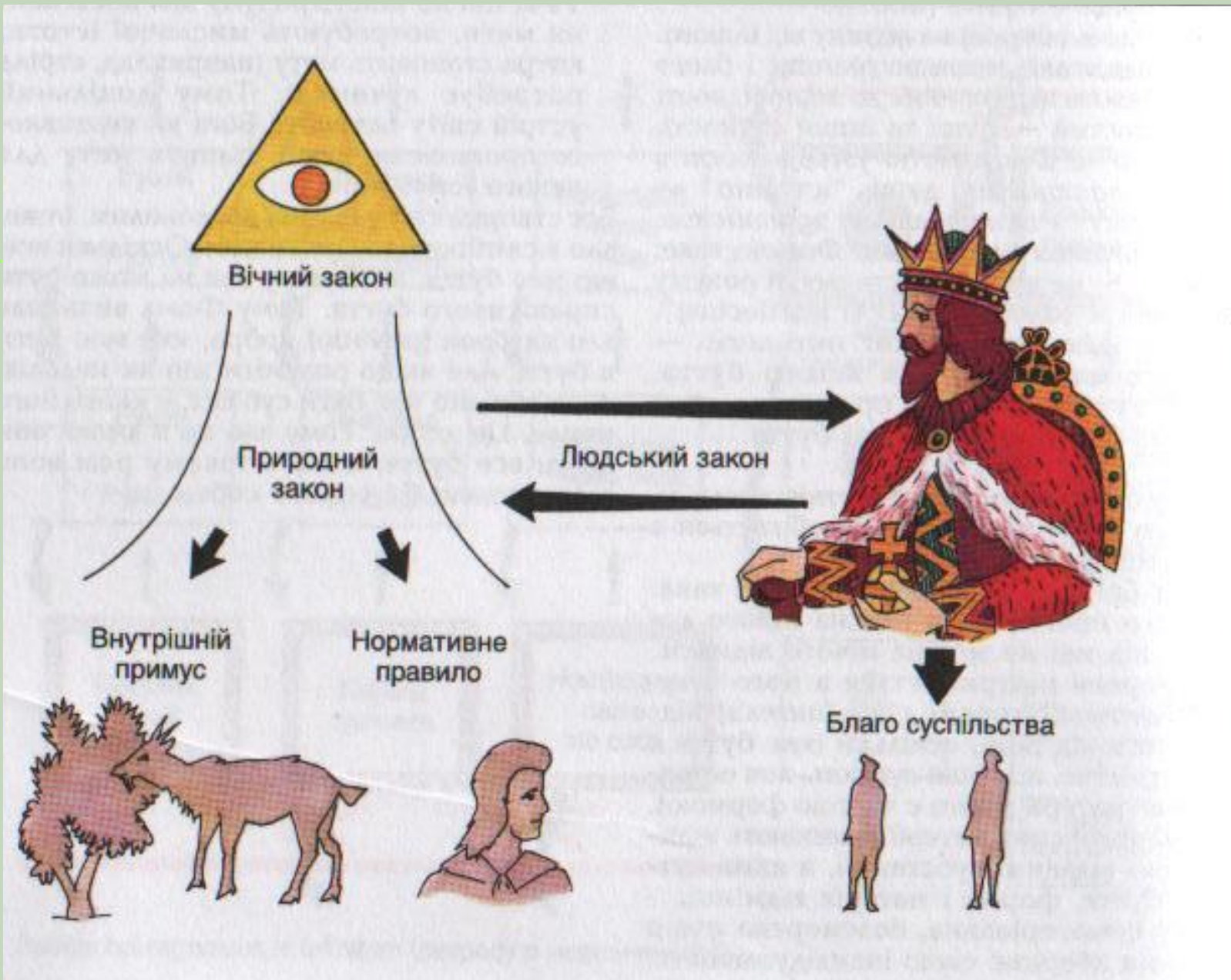

Субстанція і акциденція

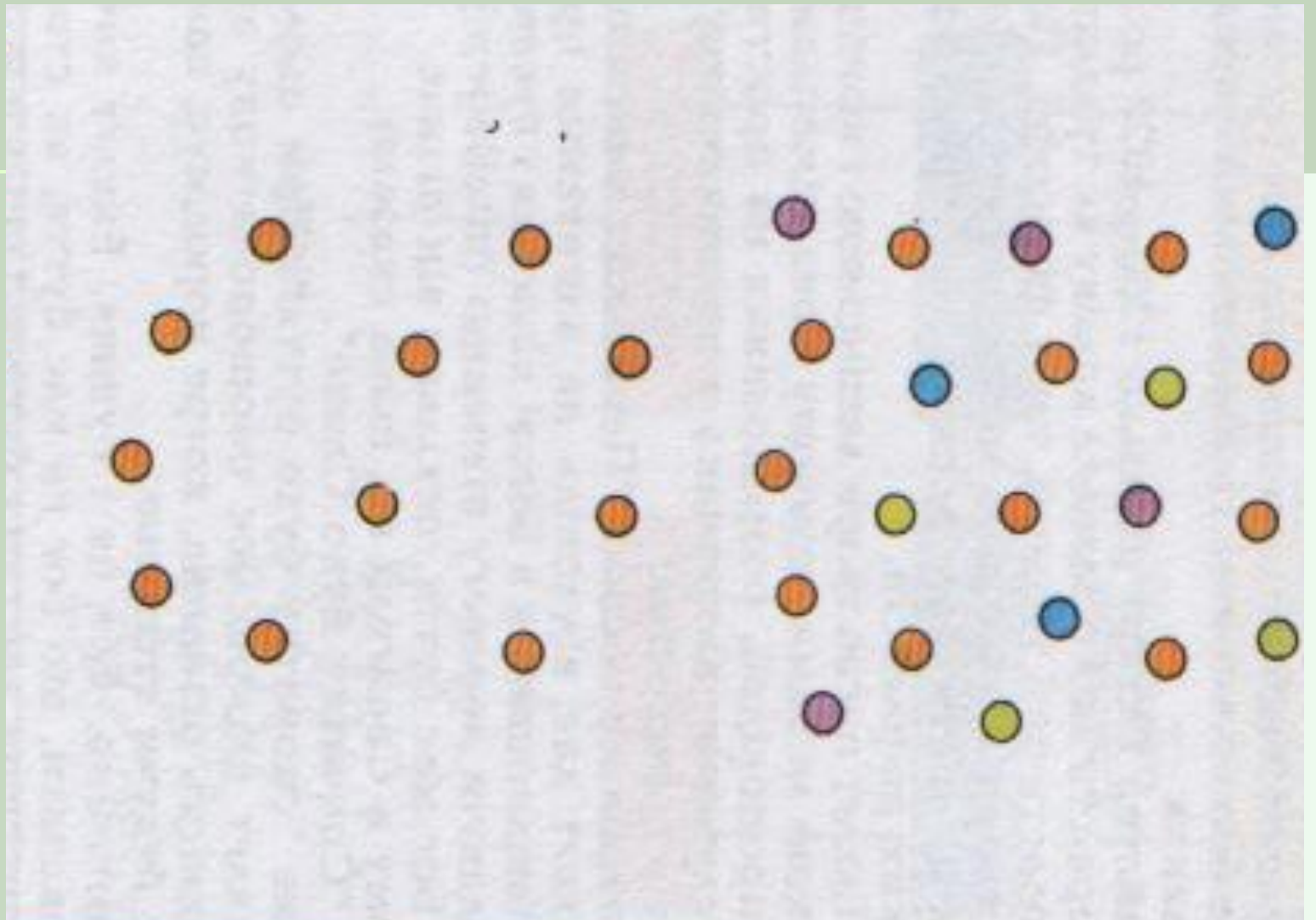

Заборона regressus in infinitum (регресу в нескінченність)

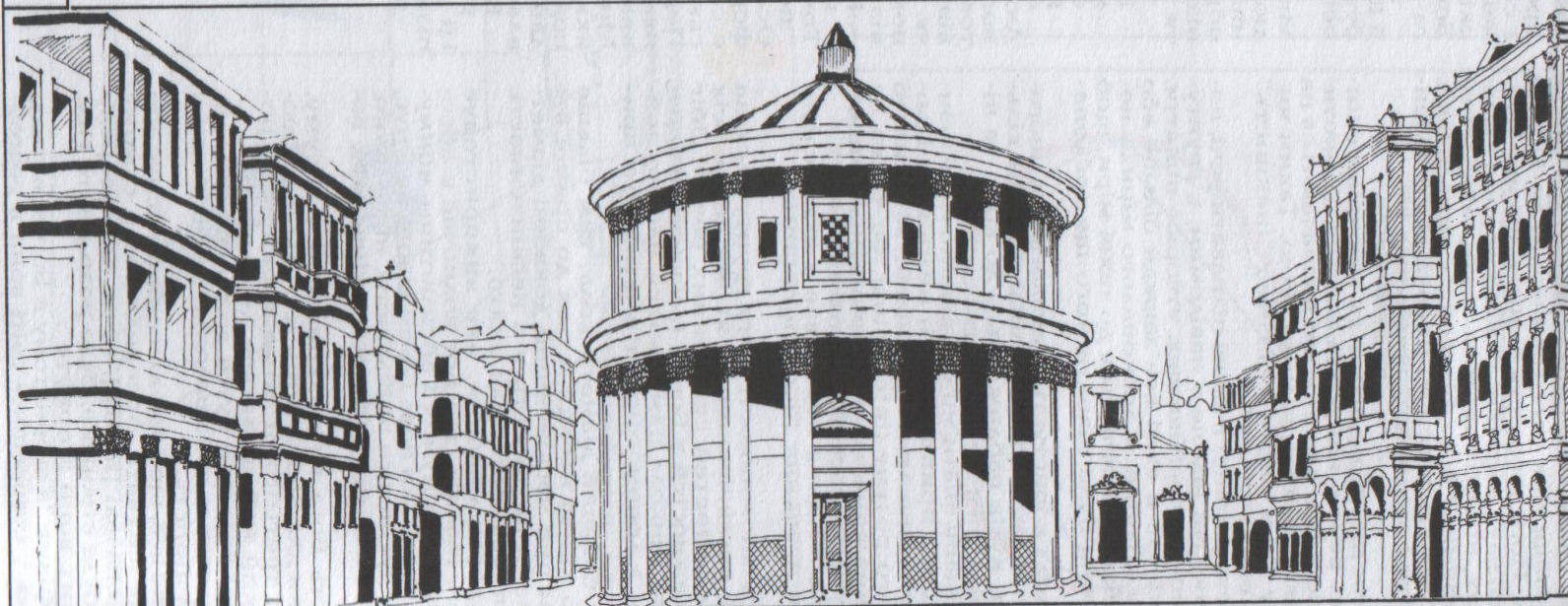
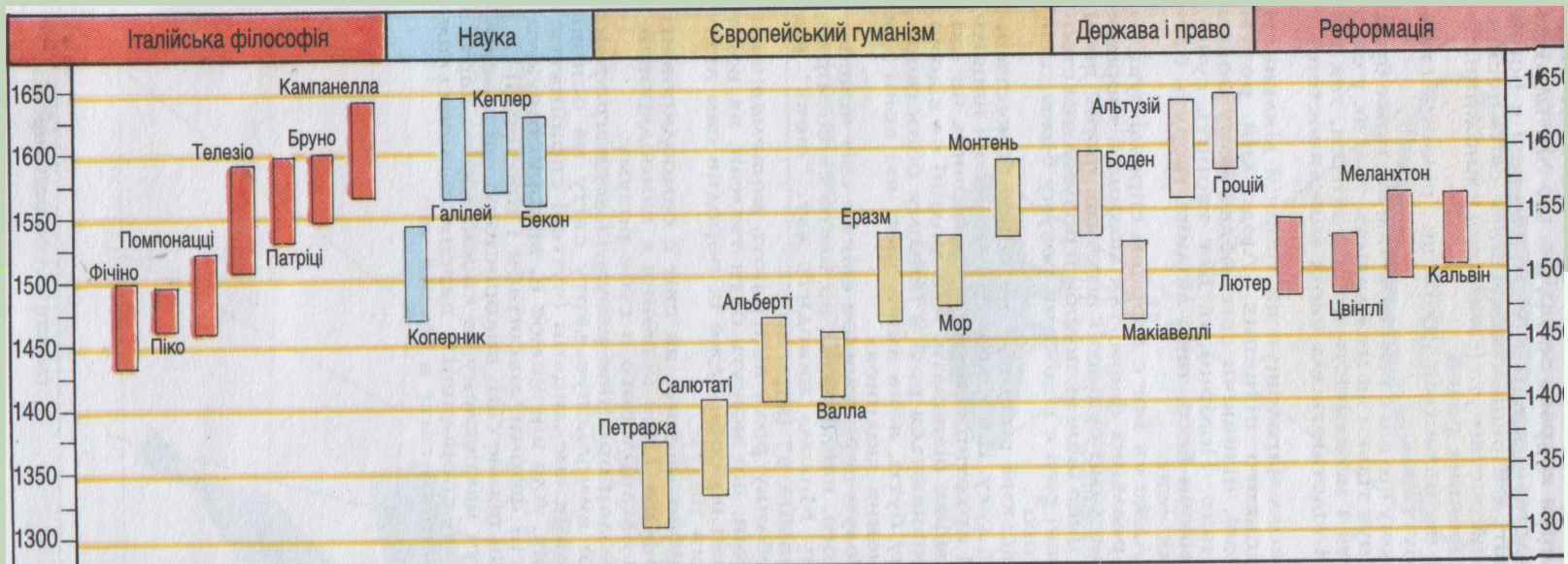
ЗНАЧЕННЯ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

- відкрило вчення про безсмертну людську особистість, яка прагне до поєднання з Творцем, але не до розчинення в ньому;
- дало початок герменевтиці (сучасна наука про тлумачення тексту);
- дало початок екзистенціалізму (вченню про сутність існування)

ОСНОВНІ РИСИ ФІЛОСОФІЇ ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ

- антропоцентризм – принцип, відповідно до якого людина є завершенням еволюції світобудови і головною категорією філософствування;*
- пантеїзм – принцип розуміння Бога як безособового начала, яке розчинене у світі і спонукає його до розвитку;*
- гуманізм – принцип, відповідно до якого людина, її вільний творчий розвиток є вищою цінністю світобудови;*

- **ГЕРМАНСЬКЕ ВІДРОДЖЕННЯ** (Альбрехт Дюрер, Ієронім Босх, Пітер Брейгель)

- *Містицизм - віра домінує над розумом, містичне – первинне, логічне – вторинне, Бог є більше реалістичним, ніж людина.*
- *Фаталізм – спостерігання глибинних недосконалостей і вад людини, вихід із потойбічних сил.*

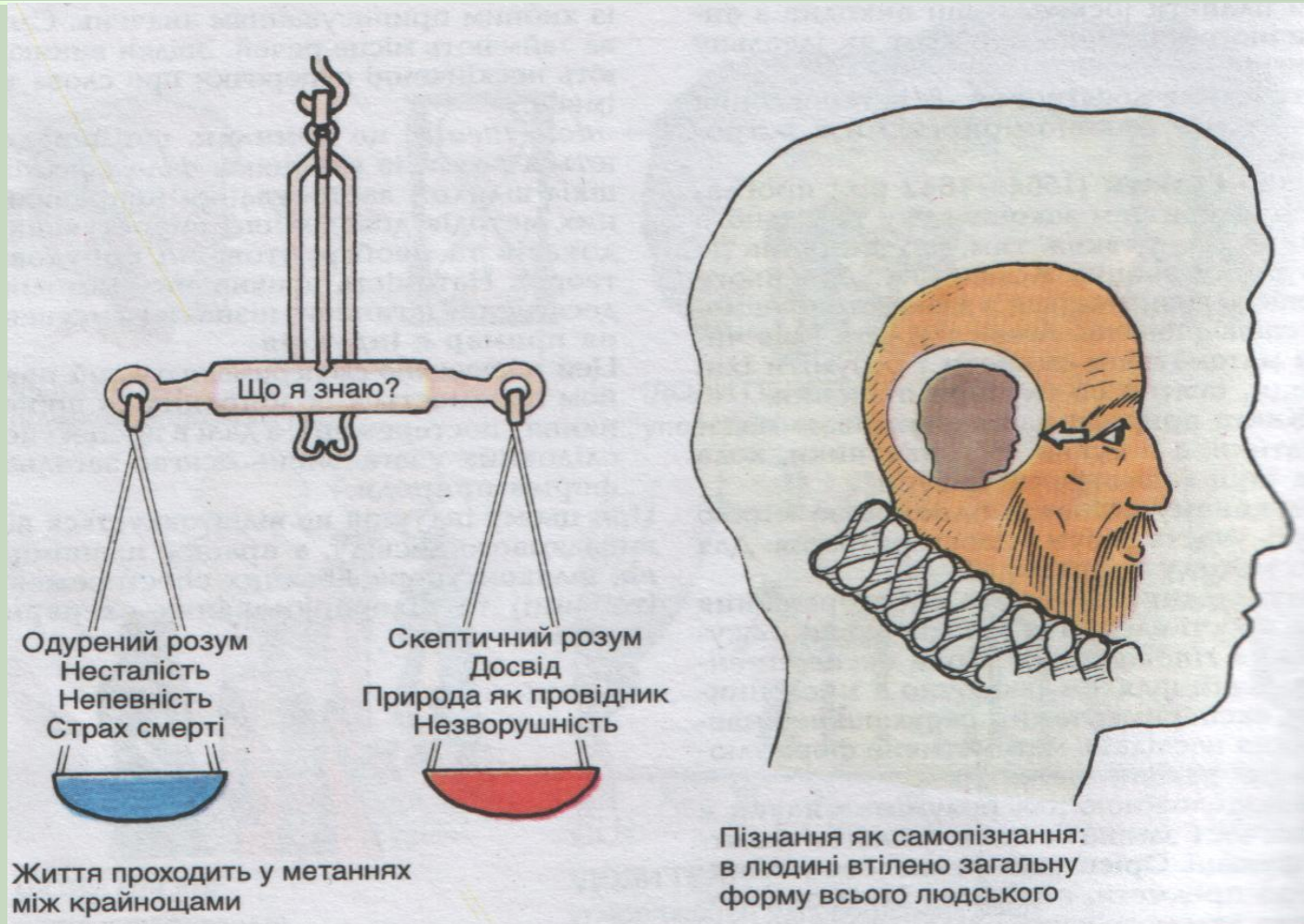
- **РОМАНСЬКЕ ВІДРОДЖЕННЯ**

- (Данте, Джотто, Леонардо да Вінчі, Рафаель, Тиціан)
- **Висування на перший план художньої творчості як діяльності, що найбільш адекватна людині.**
- **Домінування творчого начала над пізнавальним.**
- **Універсалізація людської сутності.**

- **МАРСІЛІО ФІЧІНО:**
творче злиття з Богом
- **Утвердження**
богоподібності людини,
творча активність людини
в процесі злиття з Богом.
- **Вчення про „всезагальну**
релігію” : релігійна істина
– сукупне надбання
людства.

- **ДЖОРДАНО БРУНО І**
ГАЛІЛЕО ГАЛІЛЕЙ: два
шляхи свободи
- **„Джордано Бруно вірив,**
Галілей – знав. Обидва
вони були в однаковому
становищі. Суд інквізиції
вимагав від них під
страхом смерті зречення
своїх переконань...Є
істина, яка страждає від
зречення, і істина, яку не
зачіпає зречення.”
- **Карл Яс перс**

КОЖНА ЛЮДИНА НЕСЕ В СОБІ ВСЮ ПОВНОТУ ФОРМ ЛЮДСЬКОЇ ПРИРОДИ (Мішель Монтьєнь)

Тебе не стримують жодні непоборні межі,, тобі самій доведеться визначати свою природу... Я поставив тебе в центрі світу, щоб ти поглянула звідти кругом себе і побачила все, що є у цьому світі... Тобі вільно опуститися до нижчого світу і стати на рівні з худобою. Але тобі так само вільно піднятися... у світ божественного...

Піко делла Мірандола, „Промова про гідність людини”

- **ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ МАРТИНА ЛЮТЕРА**

- **Домінанта віри.**
- **Можливість особистого спілкування з Богом.**
- **Абсолютний авторитет Біблії.**
- **Проголошення збагачення як угодної Богу справи.**
- **Ідея поєднання свободи волі і рабства волі.**

- **... адже між життям, яке воно є, та життям, яким воно повинно бути, така величезна прірва, що орієнтований на те, що повинно бути, а не на реальне, скоріш загине, ніж виживе. Людина, котра завжди бажає тільки добра, неминуче загине в оточенні багатьох недобрих людей...**

- **Нікколо Макіавеллі,
„Князь”**